

RABINAL, GUATEMALA, 1537

BYLO UŽ PO PŮLNOCI, ALE STUDOVNU BRATRA BARTOLOMÉHO DE LAS CASAS v mayské misii v Rabinalu ještě osvětloval plamínek svíčky. Než půjde spát, musí napsat svůj každodenní příspěvek do zprávy biskupu Marroquinovi. Přesvědčit církevní hierarchii o úspěchu dominikánských misíí v Guatemale se mohlo podařit, jen když bude vše řádně zdokumentováno. Svlékl si černý plášť a pověsil ho na háček u dveří. Chvilí ještě stál a naslouchal nočním zvukům – něžnému vrkání ptáků a cvrkotu hmyzu do nočního ticha.

Došel k dřevěné nástěnné skříňce, otevřel ji a vyňal z ní drahocennou knihu. Kukulkán, muž královského rodu proslulý svou učeností, přinesl tuto a ještě dvě další knihy bratru Bartolomému k prozkoumání. Las Casas položil knihu na stůl. Studoval ji už celé měsíce a to, co se chystal udělat dnešní noci, bylo důležité. Položil na stůl arch pergamenu a pak teprve úžasnou knihu otevřel.

Stránka byla rozdělená na několik pásem. Byly na ní obrazy šesti fantastických antropomorfních stvoření, božstev, jak předpokládal; všechna seděla, otočená doleva, a pod nimi se odvíjelo šest vertikálních sloupců složitých

písemných symbolů, podle Kukulkána mayské písmo. Stránky byly velmi jasné bílé, zatímco obrázky byly vyvedené v červené, zelené a žluté, příležitostně modré barvě. Písmo bylo černé. Bratr Las Casas si seříznul brk, aby linka byla co možná nejostřejší, rozdělil také svůj arch na šest sloupců a začal překreslovat symboly. Byl to těžký, náročný úkol, ale on jej vnímal jako součást své práce. Patřil do jeho dominikánského poslání stejně jako jeho oděv – bílý hábit značící čistotu přikrytý černým pláštěm coby znamením pokání. Neměl ponětí, co symboly znamenají ani jak se jmenují mytická božstva, zato však věděl, že obrazy v sobě obsahují hluboké vědomosti, které církev potřebuje k pochopení svých nových konvertitů.

Pro Las Casase představovala nenásilná, trpělivá konverze mayských indiánů osobní povinnost, druh pokání. Bartolomé de Las Casas nepřišel do Nového světa v míru. Přišel s mečem v ruce. Roku 1502 se vydal na plavbu ze Španělska na ostrov Hispaniola spolu s místodržitelem Nicolásem de Ovandem a přijal *encomiendu*, podrobenou zemi, i s právem zotročit si všechny indiány, které na ní nalezne. Ještě v roce 1513, po desetiletí krutosti ze strany conquistadorů a poté, co byl vysvěcen na kněze, se připojil k dalšímu dobývání mezi indiány na Kubě a přijal další královský díl země i s jejími obyvateli jako svůj podíl za plenění. Když o tomto svém dřívějším životě uvažoval dnes, bylo mu zle studem a lítostí.

Když si pak konečně přiznal, že se podílel na páchání velikého hříchu, zahájil svůj osobní plán pokání a reformace. Las Casas si bude už navždy pamatovat ten den v roce 1514, den, kdy povstal, odsoudil své předchozí jednání a vrátil své indiánské otroky místodržícímu. Vzpomínat na ten den bylo jako dotýkat se jizvy po staré popálenině. Brzy nato se vydal zpátky do Španělska prosit u mocných za ochranu indiánů. To bylo před tříadvaceti lety, a od té doby neúnavně pracoval ve snaze zasvětit své spisy, svou práci odčinění všeho zla, které napáchal a kterému nečinně přihlížel.

Pracoval na opisu několik hodin, dokud nedokončil celou stránku. Potom pergamenovou kopii uložil na dno krabice s kázáními pod všechny ostatní, které už opsal. Přešel po malé místnosti a plamínek svíčky se zatřepotal. Položil na stůl další čistý arch, počkal, až se plamínek ustálí a bude vrhat zase jednolitě žluté světlo, a potom se pustil do svého dalšího úkolu. Namočil brk

do inkoustu a zapsal datum: 23. leden 1537. Vtom se hrot pera nad papírem zastavil.

Las Casas zaslechl důvěrně známé zvuky, které ho okamžitě rozčílily. Zaslechl dupot vojáků pochodujících v četě, nárazy jejich bot do vlhké země, cinkot ostruh a zvonění jílců mečů, které narážely do oceli na spodcích jejich kyrysů.

„To ne,“ zamumlal. „Už ne, Pane. Ne tady.“ Bylo to znesvěcení. Byla to zrada. Místodržící Maldonado porušil svůj slib. Když se dominikánským bratřím podaří uklidnit domorodce a obrátit je na víru, neměli přicházet už žádní kolonisté, aby tu vyhlášovali své *encomiendas*—ale hlavně žádní vojáci. Vojáci, kterým se nepodařilo indiány v těchto oblastech podrobit bojem, přece nemohou přicházet a zotročovat je teď, když je bratři proměnili v přátele.

Las Casas na sebe hodil černé roucho, rozrazil dveře a s pleskáním kožených sandálů o cihlovou dlažbu se rozeběhl dlouhou galerií. Brzy spatřil jednotku španělské kavalérie, vojáky vyzbrojené meči a oštěpy, kyrisy a přilbice z toledské oceli pableskující ve světle velikého ohně, který rozdělali na nádvoří hned proti kostelu.

Las Casas k nim doběhl s máváním rukou a křikem: „Co to děláte? Jak se opovažujete rozdělat oheň uprostřed misijního nádvoří? Střechy budov tu nejsou nic než sláma!“

Vojáci ho viděli a slyšeli, a dva nebo tři se mu dokonce zdvořile uklonili, ale tohle byli profesionální válečníci, conquistadoři, a dobře věděli, že dohadováním s hlavou dominikánské misie se nestanou ani bohatší, ani mocnější.

Když je začal napadat, ustupovali stranou nebo dozadu, ale do hádky se zatahnout nenechali.

„Kde je váš velitel?“ ptal se. „Jsem otec Bartolomé de Las Casas.“ Svůj kněžský titul používal zřídka, ale byl koneckonců kněz, a navíc první ze všech, kdo byli v Novém světě vysvěceni. „Chci mluvit s vaším velitelem.“

Nejbližší dvojice vojáků se otočila směrem k vysokému muži s tmavým plnovousem. Las Casas si povšiml, že zbroj tohoto muže je o něco honosnější než u ostatních. Její povrch byl zdobený filigránskými rytinami a vykládaný zlatem. Zatímco se k němu Las Casas přibližoval, muž zvolal „Seřadte se!“

a jeho muži se vyrovnali do čtyř řad čelem k němu. Las Casas vkročil mezi něj a jeho vojáky.

„Jak můžou vtrhnout vojáci uprostřed noci do dominikánské misie? Co tu vůbec děláte?“

Muž se na něj podíval vyčerpaně: „Máme tady práci, bratře. Stěžujte si u místodržícího.“

„Ten mi slíbil, že sem vojáci nikdy nepřijdou.“

„To bylo asi předtím, než se dozvěděl o těch ďáblových knihách.“

„Ďábel nemá s knihami nic společného, vy idiote. Nemáte tu co dělat.“

„Nicméně tu jsme. Byly tu spatřeny pohanské knihy, jak bylo oznámeno bratru Toribiovi de Benevente, jenž požádal místodržitele o pomoc.“

„Benevente? Ten nad námi nemá žádnou úřední moc. Není to ani dominikán. Je to františkán.“

„Tyhle vnitřní rozmíšky jsou váš problém. A můj je zase najít a zničit ďábelské knihy.“

„Nejsou ďábelské. Obsahují moudrost zdejšího lidu a všechny informace, které existují o nich, jejich předcích, sousedech, jejich filosofii, jazyce a kosmologii. Žili tady tisíce let a jejich knihy jsou darem budoucnosti. Sdělí nám věci, které bychom jinak nikdy nezjistili.“

„Máte chybné informace, bratře. Některé z nich jsem viděl osobně. Není v nich nic než obrázky a znamení démonů a ďáblů, které uctívají.“

„Ti lidé přešli na naši víru, jeden po druhém a dobrovolně. My to neděláme jako františkáni, kteří pokřtí deset tisíc lidí najednou. Stará mayská božstva dnes neznamenají víc než pouhé symboly. Dosáhli jsme tu za krátký čas neuvěřitelných pokroků. Neobratte všechnu naši práci vniveč tím, že jim ukážete, jací jsme barbaři.“

„My? Barbaři?“

„Ano, barbaři. Víte – lidi, co ničí umění, pálí knihy, zabíjejí každého, komu nerozumí, a z jeho dětí si dělají otroky.“

Velitel se obrátil ke svým mužům: „Odvedte ho ode mě.“

Las Casase se chopili tři vojáci a – co možná nejjemněji – táhli ho pryč z nádvoří. Jeden z nich tiše poznamenal: „Otče, naléhavě vás prosím. Držte

se od velitele dál. Má své rozkazy a radši by umřel, než by je neuposlechl.“ Opatrně od něj odstoupili, otočili se a rozběhli zpátky na nádvoří.

Las Casas se naposledy otočil k vojákům stavějícím velkou hranici. Pobíhali sem a tam, rozebírali všechno, co bylo ze dřeva, a přikládali to do jasných plamenů, které se nad nimi vzdouvaly k nebi a připomínaly demony víc než kterékoli z božstev vyobrazených v mayských knihách. Otočil se a vydal se zadem okolo misijních budov z nepálených cihel, drže se v tmavých, krytých zákoutích. Na okraji vymýceného území vstoupil na stezku džunglí. Listoví kolem něj po chvíli zhoustlo natolik, že si připadal, jako by procházel mezi stěnami jeskyně. Stezka ho vedla dolů k řece.

Když Las Casas dorazil až k ní, uviděl, že mnoho indiánů ve vesnici vyšlo ze svých přístřešků a že i oni rozdělali veliký oheň. Věděli o příchodu cizích vojáků a sešli se uprostřed vesnice, aby probrali, co budou dělat. Bartolomé je oslovil v k'iche', jazyce Mayů v tomto regionu. „To jsem já, bratr Bartolomé,“ zvolal. „Misii obsadili vojáci.“

Spatřil Kukulkána, který dál klidně seděl ve dveřích svého přístřešku. Býval významným náčelníkem v Cobánu, než se rozhodl přijít do misie, a nyní už i zde k němu všichni vzhlíželi jako ke svému vůdci. „Viděli jsme je,“ řekl. „Co chtějí? Zlato? Otroky?“

„Přišli pro knihy. Nerozumějí knihám a někdo jim řekl, že vaše knihy jsou jen o ďáblu a čarodějnictví. Přišli najít všechny vaše knihy a zničit je.“

Ozval se šepot a výrazy ohromení. Zprávy připadaly zdejšímu lidu naprosto nepochopitelné, jako by někdo přišel vykácet všechny stromy, odvodnit řeky nebo zakrýt samotné slunce. Připadalo jim to jako akt čiré zloby, který nemůže vojákům vůbec nic přinést.

„Co máme dělat?“ zeptal se Kukulkán. „Bojovat?“

„Naše jediná možnost je pokusit se aspoň některé knihy zachránit. Vybrat ty nejdůležitější a odnést je odtud.“

Kukulkán pokynul svému synu Tepeuovi, muži kolem třicítky, který byl uznávaným válečníkem. Promluvili spolu v rychlých šepotech. Tepeu přikývl a Kukulkán oslovil Las Casase: „Není pochyb. Musíme zachránit tu, kterou jsem ti přinesl ukázat do misie. Ta jediná má větší cenu než všechny ostatní.“

Las Casas se otočil a vydal se po stezce džunglí. Najednou měl Tepeua za zády. „Musíme se tam dostat dříve, než ji najdou,“ řekl mu Tepeu. „Snaž se se mnou držet krok.“ Potom se rozběhl.

Tepeu uháněl po stezce, jako by viděl ve tmě, a díky tomu, že před sebou rozeznával jeho siluetu, se i Las Casas mohl pohybovat rychleji. Vzhůru k misií vystoupali v plném běhu. Když se ocitli na vyvýšené plošině, Las Casas spatřil řadu vojáků pochodujících po hlavní cestě k indiánské vesnici.

Las Casas se teď na vojáky nemusel dívat. Účastnil se vyhlazování Taínů na Hispaniole a dovedl si přesně představit, co se bude dít. První skupina vojáků vtrhla do jednoho přístřešku. Minutu nato se jeden z nich vynořil s mayskou knihou. Las Casas zaslechl mužský hlas v jazyce ch'olan: „Zachránil jsem ji z města Copán!“ Zemí otrásl výstřel z arkebuzy a z nedalekého vysokého stromu se ve víru pleskajících křídel a vrískotů vzneslo hejno papoušků. Muž ležel před vchodem do chatrče mrtev.

Zatímco se Las Casas s Tepeuem kradli do spoře osvětlené oblasti za misií, Las Casas uvažoval o Tepeuově rodině. Kukulkán byl velekněz, učenec. Jeho rodina patřila do královské třídy. Když posledního vládce zabila choroba, byl za vůdce lidu zvolen on. Složitě zdobených opeřených královských odznaků se s Tepeuem na útěku z domova museli vzdát, ale Tepeu měl na sobě tmavozelené jadeitové náušnice, náramky a korálkový náhrdelník, jejichž vlastnictví a nošení bylo mezi Mayi vyhrazeno pouze aristokratům.

Probíhali zezadu kolem budov směrem k obydlím dominikánů a viděli, že vojáci už se vracejí z prohlídky misijní sbírky domorodých předmětů. Nosili plné náruče knih, ceremoniálních předmětů a řezbářských výrobků a házeli je do hořící hranice.

Mayské knihy byly dlouhé překládané pruhly vyrobené z lýka divokých fíkovníků. Povrch určený ke psaní byl natřen tenkou vrstvou bílého štku, barvy k malbám se vyráběly z přírodních barviv. Všechny knihy, které našli, házeli vojáci do plamenů. Ty nejstarší byly nejvíce vyschlé a okamžitě se zapalovaly; zahořely rychlým, jasným plamenem, načež padesát nebo sto stránek uchovávaných pečlivě celá staletí bylo ztraceno navždy. Las Casas věděl, že v těch knihách může být cokoli. Kukulkán mu prozradil, že se

v nich skrývají matematická pojednání, astronomická pozorování, umístění zmizelých měst, výklady zapomenutých jazyků, popisy velkých činů králů, sahající tisíce let nazpět. V jediné vteřině se teď všechny tyto informace, pečlivě, ručně zapsané a zakreslené, měnily v jiskry a dým vznášející se vzhůru k obloze.

Tepeu se v temnotě pohyboval rychle a obratně. Pootevřel velké dřevěné dveře do kostela jen natolik, aby se protáhl dovnitř. V Las Casasův prospěch hrála jeho černá dominikánská róba, beztvará a temnější než stín. Pár okamžiků nato Las Casas dostihl Tepeua v kostele. Provedl ho uličkou k oltáři a obešel ho zprava, ke dveřím vedoucím do sakristie. V přízračném měsíčním světle z vysokých oken minuli albu a ornát zavěšené na stěně, dřevěnou truhlu, kde byly další kněžské hávy uschované před všudypřítomnou vlhkostí guatemalské džungle. Provedl Tepeua malými dvířky na opačné straně místnosti.

Vykročili z kostela do dlouhé, zastřešené galerie dominikánských obytných prostor. Kradli se po cihlové dlažbě bosí, aby jejich sandály nevydaly žádný zvuk. Na konci galerie vstoupili do Las Casasovy studovny. Tepeu přešel k prostému psacímu stolu, na kterém uviděl knihu. Opatrně ji zvedl a pohlédl na ni tak starostlivě, jako by se vítal s živou bytostí, s někým, o kom si myslel, že ho ztratil.

Tepeu se rozhlédl po místnosti. Las Casas tu měl domorodý hrnec zdobený malbami denních činností mayského krále. Las Casas jej do místnosti otočil tou stranou, kde bylo zobrazeno každodenní omývání, zatímco strana, na které si král propichuje jazyk, aby vzdal krvavou oběť, byla otočená ke zdi. V hrnci byla bratrova zásoba pitné vody a byl opásaný popruhem, s jehož pomocí ho indiánský ministrant přenášel.

Tepeu vylil zbytek vody do Las Casasova umyvadla, natáhl se a kusem látky vytřel hrnec dosucha. Drahocennou knihu vložil dovnitř.

Las Casas došel ke skřínce na zdi, kde bylo několik dalších písarských projektů, na nichž pracoval. Vytáhl další dvě mayské knihy a podal je Tepeuovi. „Měli bychom zachránit, co se dá.“

Tepeu odpověděl: „Budou mě jen tížit. Ta první stojí za stovku takových.“
„Pak ostatní zmizí navěky.“

Tepeu řekl: „Odnesu tu knihu daleko, na místo, kde ji vojáci nedokážou najít.“

„Nenech je, aby tě chytili. Myslí si, že to, co neseš, jsou poselství ďáblova.“

„Já vím, otče,“ přikývl Tepeu. „Dej mi své požehnání.“

Poklekl.

Las Casas položil dlaň Tepeuovi na hlavu a pronesl latinsky: „Pane, ať tohoto muže ochrání jeho spravedlivost. Nechce nic pro sebe, chce pouze zachovat moudrost svého lidu budoucím generacím. Amen.“ Otočil se, došel znovu ke skříňce a vrátil se se třemi kusy zlata. Podal je Tepeuovi.

„Je to všechno, co mám. Použij je na své cestě, nač bude potřeba.“

„Děkuji, otče.“ Tepeu se rozešel ke dveřím.

„Počkej. Ještě nechod. Slyším je.“ Las Casas šel ke dveřím a vykročil před ně. Všude silně čpěla spálenina a z vesnice dole u řeky se sem nesly výkřiky. Stoupl si zády ke dveřím, zatímco se četa vojáků protlačila kolem tří z jeho dominikánských mnichů, kteří se jim pokoušeli zabránit ve vstupu do misie. Čtyři vojáci vtrhli do zásobárny na galerii, aby ji prohledali.

Las Casas sáhl za sebe, otočil klikou a pootevřel dveře své studovny. Jen koutkem oka zahlédl, jak Tepeu vyklouzl ven. Hrncem měl na zádech, jeden pásek kolem pasu a druhý okolo čela, kde spočívala většina váhy jeho zava-
zadla. V plném běhu právě přetínal mýtinu a mizel mezi stromy, vidět však byl jen pár okamžiků, a slyšet vůbec.